

**Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди
Жешувський університет (Польща)
Педагогічний інститут Чендуського університету (КНР)**

Матеріали

II міжнародної науково-практичної конференції

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ВИЩОЇ І СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

11 квітня 2017 року

**Харків
ХНПУ
2017**

закладів з розділення обов'язків викладача певної дисципліни та спеціаліста з питань адаптації та виховання, «радника» з адаптації. Вивчення першоджерел доводить позитивний вплив диференціації на професійну адаптацію, прискорення її темпів. Сучасність вимагає розвитку адаптаційного потенціалу у майбутнього фахівця, формування професійно важливих знань, мотивації, особистісних якостей, що дозволить відповідати вимогам професійної діяльності.

Список використаних джерел

1. Андреева Г. Б. Подготовка, адаптация и повышение квалификации сельских учителей в США : дисс. канд. пед. наук : 13.00.01 / Андреева Галина Борисовна – М., 2000. – 206 с.
2. Гэлбрейт Дж. Новое индустриальное общество / Дж. Гэлбрейт. – М. : ООО «Издательство АСТ», 2004. – 602 с.
3. Єфремова Г. Л. Фактори професійної адаптації студентів в умовах ВНЗ / Г. Л. Єфремова // Засоби навч. та наук.-дослід. роботи : зб. наук. пр. – Х. ЛОГОС, 2005. – Вип. 23. – С. 39-47.
4. Лабазина Л. Н. Современная система профессиональной подготовки учителей во Франции : дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Лабазина Людмила Николаевна. – Ярославль, 1999. – 166 с.

УДК 159.9

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕБІГУ ПСИХОЕМОЦІЙНИХ СТАНІВ НА ІСПИТІ У СТУДЕНТІВ З РІЗНИМ РІВНЕМ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Н. Ю. Діомідова, м. Харків

У тезах проаналізовано поняття емоційного інтелекту у вітчизняних та зарубіжних концепціях. Вивчено типологічні особливості емоційного інтелекту у студентів. Показано відмінності у перебігу психоемоційних станів студентів з різним рівнем емоційного інтелекту. Доведено провідну роль емоційного інтелекту у переживанні психоемоційних станів студентів у ситуації іспиту.

Ключові слова: емоційний інтелект, емоційна креативність, психічні стани, типи емоційного інтелекту, студентський вік.

The article depicts the revelation of the concept of emotional intelligence in Ukrainian and foreign investigations. The typological peculiarities of students' emotional intelligence have been studied. The differences in mental and emotional conditions of students with different levels of emotional intelligence have been presented. The leading role of emotional intelligence in experiencing mental states by students at exams has been substantiated.

Key words: emotional intelligence, emotional creativity, mental states, types of emotional intelligence, student age.

Емоційний інтелект відіграє ключову роль у регуляції психоемоційних станів особистості, контролюючи перебіг емоцій і здатність ефективного впливу на них. Емоційний інтелект у психологічних дослідженнях розуміється як здатність визначати свої власні і чужі емоції, а також здатність управляти ними так, щоб досягти поставленої мети. До емоційно-інтелектуальних здатностей відносять здібності до пізнання, розуміння емоцій і управління ними.

Основними компонентами емоційного інтелекту є основні некогнітивні знання і навички як здатність контролювати і регулювати зовнішні прояви емоцій і почуттів (Дж. Майєр і П. Саловей). Емоційний інтелект включає здатність відображати власні і чужі емоції і почуття, розрізняти їх і використовувати цю інформацію для регуляції людського мислення та дій (Дж. Майєр і П. Саловей), а також ентузіазм, наполегливість і соціальні навички (Д. Гоулман), емоційну самосвідомість, самоповага, самоактуалізація, незалежність, самовпевненість, емпатія, міжособистісні стосунки, соціальна відповідальність, адаптивність, гнучкість, відчуття реальності (Р. Бар-Он), спроможність особистості налаштувати себе на діяльність і здатність підтримувати доброзичливі стосунки з іншими людьми в процесі спілкування і взаємодії (Е. Л. Носенко та Н.В. Коврига), здатності до розуміння і управління емоціями (Д. В. Люсін), розпізнавання власних емоцій, володіння своїми емоціями, розуміння емоцій інших передбачає, само мотивація (І. М. Андрєєва), розуміння власних емоцій, самоконтроль і саморегуляція емоцій, розуміння емоцій інших, використання емоцій у спілкуванні і діяльності (В.В. Зарицька).

З метою вивчення структури емоційного інтелекту студентів ми застосували процедуру факторного аналізу. Виділені фактори мають власні значення більше одиниці та пояснюють 69% дисперсії. У нашому попередньому дослідженні подано детальний опис факторів [0], серед яких перший фактор емоційної саморегуляції, увібрав основні емоційно-інтелектуальні здатності особистості, які дозволяють регулювати власні емоційні стани в залежності від вимог ситуації; другий розкриває емоційну креативність студентів, третій – їх емоційну обізнаність, четвертий фактор відповідає за регуляцію емоцій інших людей, а п'ятий – за розуміння емоцій і пояснює здатність до адекватного сприйняття та розуміння емоційного світу людини. З метою визначення типологічних особливостей емоційного інтелекту студентів нами було проведено кластерний аналіз методом К-середніх для значень отриманих факторів, за результатами якого було отримано наступні типологічні рівневі профілі:

Профіль 1 – середні показники за факторами «Емоційна саморегуляція», «Емоційна обізнаність», «Зовнішня регуляція емоцій» та «Розуміння емоцій» - низькі показники за фактором «Емоційна креативність» - «Недостатній рівень емоційного інтелекту»;

Профіль 2 – середні показники за факторами «Емоційна саморегуляція», «Емоційна обізнаність» та «Розуміння емоцій» - високі показники за фактором «Емоційна креативність» - низькі показники за фактором «Зовнішня регуляція емоцій» - профіль «Висока емоційна креативність»;

Профіль 3 – середні показники за факторами «Емоційна саморегуляція» та «Розуміння емоцій» - високі показники за факторами «Емоційна креативність», «Емоційна обізнаність», «Зовнішня регуляція емоцій» - профіль «Достатній рівень емоційного інтелекту».

Студенти першого типологічного профілю (50,7% вибірки) характеризуються недостатнім рівнем основних емоційно-інтелектуальних здатностей, які дозволяють регулювати власні емоційні стани в залежності від вимог ситуації. Студенти цього типологічного профілю недостатньо обізнані в емоціях та значеннях, що надається

емоційному життю, мають низьку здатність до використання своїх емоцій у спілкуванні і діяльності, їм бракує емоційного досвіду, здатності переживати різноманітні емоції. Емоційне життя таких студентів дуже одноманітне, типове. Студентам з недостатнім рівнем емоційного інтелекту відповідно до результатів кластерного аналізу складно бути ширими у вираженні і усвідомленні своїх емоцій. Можна сказати, що студенти цього профілю мають низьку емоційну компетентність, недостатньо обізнані у світі емоцій та почуттів, вони мають низьку здатність до розуміння та управління чужими емоціями, не вміють адекватно сприймати та розуміти емоційні стани.

Студенти другого типологічного профілю (29,8% вибірки) характеризуються високою емоційною креативністю, тобто достатньо обізнані в емоціях та значеннях, що надається емоційному життю, мають високу здатність до використання своїх емоцій у спілкуванні і діяльності, характеризуються багатим емоційним досвідом, здатні переживати різноманітні емоції. Їх емоційне життя різнопланове, багатоаспектне. Студенти цього профілю щирі у вираженні і усвідомленні своїх емоцій. Серед недоліків їх емоційного інтелекту слід зазначити недостатню здатність до зовнішньої регуляції емоцій, тобто іноді їм буває складно розпізнати та зрозуміти причину виникнення певних емоцій в інших, а також складно управляти чужими емоціями.

Студенти третього типологічного профілю (18,5% вибірки) характеризуються здебільшого вищими показниками емоційного інтелекту за усіма параметрами, окрім здатності до емоційної саморегуляції. Вони обізнані в емоціях, емоційно креативні, здатні розуміти свої емоції та емоції інших, а також здатні управляти емоціями інших, однак їм не вистачає здатності регулювати власні емоційні стани в залежності від вимог ситуації.

За результатами порівняння середніх значень психоемоційних станів студентів, визначених за допомогою опитувальника О.О. Прохорова [0], було встановлено, що студенти з «Недостатнім рівнем емоційного інтелекту» виявляють вищі показники психоемоційних станів страху, злості, напруги, образи, відрази та розв'язності в умовах іспиту ($p < 0,01$). Цілком зрозуміло, що такі стани не збігаються з метою навчальної діяльності, суперечать успішному складанню іспиту. Студенти типу «Висока емоційна креативність» характеризуються вищими показниками життєрадісності, хвилювання, нервозності та подиву ($p < 0,01$). Можна припустити, що їх вищий рівень розвитку емоційної креативності сприяє переживанню більш бурхливих та виразних емоцій, які загалом не заважають досягненню навчального результату і навіть можуть мобілізувати студента у ситуації екзаменаційного стресу. Студенти типу «Достатній рівень емоційного інтелекту» характеризуються найбільш сприятливими для досягнення навчальної мети психоемоційними станами: наснагою, помірною напругою, спокоєм, щастям, задоволеністю. Висока міра розвитку здатності до саморегуляції емоцій у студентів з даними параметрами емоційного інтелекту взаємообумовлена з перебігом у них психоемоційних станів, які сприяють мобілізації студентів на досягнення навчальних цілей ($p < 0,01$).

Отже, серед трьох визначених нами рівнів емоційного інтелекту у студентів – «Недостатній рівень емоційного інтелекту», «Висока емоційна креативність» та

«Достатній рівень емоційного інтелекту» - останні два характеризуються перевагою психоемоційних станів, які збігаються з метою навчальної діяльності, що дозволяє визначити високий рівень емоційного інтелекту як фактору перебігу сприятливих для навчальної діяльності психоемоційних станів студента.

Список використаних джерел

1. Діомідова Н.Ю. Психологічні особливості емоційного інтелекту й емоційної креативності студентів / Н.Ю. Діомідова // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: «Психологічні науки», Випуск 2, Том 1. – Херсон, 2015. – С. 146-151.
2. Прохоров А. О. Психические состояния и их проявления в учебном процессе / А. О. Прохоров. – Казань: Изд-во Казанск. ун-та, 1991. – 167 с.

УДК: 373.5:178.8

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ПРОФІЛАКТИКИ НАРКОМАНІЇ У ШКОЛЯРІВ

Р. В. Доля, м. Харків

Антинаркотичне виховання слід спрямовувати не просто на наркоманію у цілому, як на якесь нерозчленоване явище, а на кожний з її структурних елементів, на кожний її прояв: наркоманія - складне захворювання, що має багато фаз, які відображають і ступінь розвитку наркотичної залежності дитини, і ступінь наростання антисоціальності її, і збільшення складності боротьби з нею.

Ключові слова: профілактика, наркотична залежність, виховання, підлітковий вік.

It has been noted in the article that antidrug education should be directed not only to the fight of drug addiction in whole as some undifferentiated phenomenon but to each of its structural element, to each of its manifestation. Drug addiction is a complex disease that has many stages which show the degree of development of child's drug addiction, the degree of his antisocial growth and increase in complexity of the fight against drug addiction.

Key words: prevention, drug addiction, upbringing, adolescence.

Актуальність проблеми профілактики наркоманії у школярів визначається зміною наркотичної ситуації в нашій країні, основною тенденцією якої є катастрофічне зростання числа наркозалежних, передусім, серед дітей і підлітків, та старшокласників, що створило загрозу національній стратегії безпеки країни. Що і є епідемією наркозалежності серед молоді. Поширення наркоманії прийняло останніми десятима роками загрозливих розмірів і набуло рис соціального лиха.

В останні роки збільшується кількість осіб, які вживають наркотичні засоби. Якщо в кінці XX століття (за даними Міністерства охорони здоров'я) кількість офіційно зареєстрованих в Україні наркоманів становила 52326 осіб, з них 11126 жінок, 816 підлітків, то на початок нового тисячоліття ця цифра зросла майже у два з половиною рази. Проте, це лише офіційна статистика. На думку експертів, реальна кількість наркозалежних приблизно в 5—8 разів вища.

Нині в екстреної профілактичної допомоги потребує значна група дітей і підлітків, що з особливостей своєї поведінки, шкільної та соціальної дезадаптації